

УДК 821.161.2-32:572.3М.Черемшина
DOI: 10.31471/2304-7402-2024-20(74)-171-182

**СОЦІАЛЬНІ ТА ВЕРБАЛЬНІ РЕГІСТРИ «ТІЛЕСНОСТІ»
У НОВЕЛІ «ІНВАЛІДКА» МАРКА ЧЕРЕМШИНИ**

Євгеній Лепьохін

*Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника; 78203,
м. Коломия, вул. Лисенка, 8; e-mail: eugene.lepokhin@pnu.edu.ua*

Мета. У статті розглянуто особливості репрезентації тріумфу фемінності й кризи маскулінності на матеріалі новели «Інвалідка» Марка Черемшини. Вказано на поведінкові патерни чоловічого суб'єкта з інвалідністю. Здійснено спробу пояснити їх у спосіб, застосований у статті «Інтерпретаційні парадокси текстової відкритості: наратологічне, психоаналітичне та феміністичне розкодування новели «Гришниця» Леся Мартовича». **Дослідницька методика.** У дослідженні використано систему зі структурального та феноменологічного методів. Це зумовлено специфікою дослідження, його об'єктом та предметом. **Результати.** Обидва персонажі новели, по суті, ірраціональні живі істоти, які неусвідомлено псують життя одне одному, кому завдано більшої психічної шкоди – невідомо. Соціальне оточення, в якому вони перебувають, також має певні розумові відхилення, оскільки дозволяє представнику однієї сторони посвататись, а представнику іншої – пристати на пропозицію. Це суперечить як інтенціям творення моногамно-патріархальної сім'ї, так й легітимного задоволення біологічних індивідуальних потреб. Паралельно з цим у творі проілюстровано медичні, адміністративні й правові практики, які сприяли патологізації та нагляду за людьми з інвалідністю.

Ключові слова: тіло, тілесність, сексуальність, Фуко, біовлада, Черемшина.

У центрі уваги новели «Інвалідка» Марка Черемшини, серед низки інших питань, можна виокремити проблему тіла (плоті), скаліченого війною, і супутні фізіологічні нестачі. Те, що впливає на тіло, впливає на розум (свідомість). Біологічні функції організму можна розглядати як такі, що пов'язані з сексуальністю людських стосунків, а сексуальність разом із травматичним досвідом, витісненням у несвідоме, галюцинаціями, мріями є одним зі способів буття людини у світі. Екзистенція – це те, що надає символічного значення як тілу з його анатомічними й фізіологічними обставинами, так і свідомості, і дозволяє нам пізнавати їх у

єдності як єдиний екзистенційний процес. Фізична вада, хвороба засвідчує не просто відсутність належної функції об'єктивного біологічного тіла або його частин, а яскраву відчутну зміну в доступі людини до світу й усвідомленні своєї сексуальності. Сексуальність пов'язана зі свідомістю і є вираженням нашої свободи. Однак ця свідомість не є раціональною або такою, що повністю усвідомлює власні наміри. Як зауважує Моріс Мерло-Понті, «Еротичне сприйняття – це не *cogitatio*, що спрямовує *cogitatum*; через одне тіло воно спрямовує інше тіло, воно робить це у світі, а не в свідомості» [4, с. 187]. Вона є радше первинною інерційністю свідомості. Феноменолог наводить яскравий приклад пацієнта Шнайдера з осколком снаряда в потилиці, через що в нього разом із порушенням моторики присутні розлади візуальної функції. Але в розумінні Мерло-Понті сексуальність як тілесна чуттєвість не тотожна власне статевому акту, єднанню тіл. Сексуальність – це не генітальне, а лібідо – не інстинкт [4, с. 189]. Для протагоністки новели Петро ненавмисне порушує спосіб її існування у світі своєю фізичною квалістю, яку він набув через війну, але це не означає, що Петриха екзистентує втрату. Вони обидва перебувають в екзистенційному модусі нестачі.

За логікою Мішеля Фуко зафіксовано факт дискурсивної «нестачі»: відсутня можливість здійснення нормативно-регуляторної практики статевого акту задля створення тіл, якими влада потім розпоряджається. Шлюбний стан, в якому перебувають герої новели, – це процес матеріалізації дискурсу і влади, що передбачає, зокрема, зосередження на тому вимірі влади, який є продукуючим і формувальним. Сексуальність, як конструкт «природного сексу», розглядається як некерована сила, яку влада може лише намагатися придушувати і контролювати [13, с. 29]. Матеріалізація владних стосунків між чоловіком-сувереном й підлеглою жінкою відображена в тому, що її номіновано інвалідкою, тобто дружиною чоловіка, який має фізичні вади з рухомістю кінцівок тіла нижче талії так само як і називають її лише за іменем чоловіка (Петриха). Оскільки чоловік не здатен застосувати свої репродуктивні функції, він не може перетворити стосунки між ними у стосунки фамілізованих суб'єктів, «осіб, які підпорядковуються сім'ї та її цілям», тим самим не дотримується постулатів біовлади щодо політико-економічних дисциплінарних моментів.

Свої дії вона виправдовує тим, що її ошукали: вона хотіла (думала) стати матір'ю, натомість пов'язала своє життя із калікою. Іншими словами, вона ідентифікувала Петра як батька, але бажання її не сповнюється. В їх екзистенційних стосунках простежуються модальності буття «бути» (жінкою) / «стати» (матір'ю) / «мати» (пеніс). Ідентифікації є множинними та конкурентними, підкреслює Джудіт Батлер [8, с. 63] і, можливо, ми найсильніше бажаємо тих людей, які максимально або гли-

боко віддзеркалюють можливості множинних та одночасних заміщень, де заміщення залучає фантазію про відновлення первинного об'єкта кохання, втраченого (і здобутого) через заборону. Фізична кволість Петра засвідчує кастрацію в дії, саме з уст жінки привселюдно лунає цей «вирок»: «А як ти прем забаг оженитися, то признайся хоть через людей, хоть перед попом, шо як тобі ноги рубали, то тебе, вибачте, так шкрабнули, шо ти вже дедем не будеш, хоть би-с тріс!» [7, с. 73]. Ідентифікація «дедем не будеш» – це не уявна загроза, що нею в порядку Символічного є уявний страх кастрації, а переконливий вирок. Утім, як продовжує Джудіт Батлер [8, с. 65], «Кастрації можна було б не боятися, якби фалос не був уже відокремленим, уже деінде, уже експропрійованим; це не просто передвістя того, що він буде втрачений, що становить нав'язливу заклопотаність тривоги з приводу кастрації. Це ознака усвідомлення того, що він завжди був уже втрачений, перемога над фантазією про те, що ним можна було колись володіти – втрата референта ностальгії. Якщо фалос перевершує всі зусилля, спрямовані на ідентифікацію з ним, то ця нездатність наблизитися до фалоса становить необхідний зв'язок уявного з фалосом». Обох персонажів покарано: чоловіка позбавленням чоловічої міці, жінку – чоловіком з такою втратою. І ця втрата в сукупності із суспільними коментарями пробуджує в Петрисі її жіночність, сексуальність.

Вона дотримується соціальних приписів, а разом з тим й норм біовлади (біополітики) з імперативом щодо культивування життя людини як видового організму задля подальшого служіння інтересам соціуму, й подає заяву на розгляд у світському суді на розірвання шлюбу. З цього приводу М. Фуко писав: «Крізь політичну економію населення формується справжня сітка спостережень за сексом. На межі біологічного та економічного виникає аналіз сексуальних поведінок, їхніх детермінацій та їхніх наслідків» [9, с. 26].¹ Продовження роду не відбувається, чому ж жінка обирає собі за чоловіка каліку, а потім з плином часу привселюдно бідкається, що в неї не складається життя? На протипагу Петру, який у тексті згадується лише як каліка війни без будь-яких художніх антропометричних даних, протагоністка детально візуально змальована недієгетичним наратором для підкреслення її фізичної привабливості, до певної міри фетишизації, в сукупності з прагненням народити дитину. Сцена у суді покликана наголосити, що і для імпліцитного читача, і для наратора твору візуальне задоволення відбувається навколо прикритого жіночого тіла, яке привертає до себе увагу («Стрункі її, гей з кедрини тесані, ніжки під білою сорочкою дрижали, а широкі бедра з-під запасок кидалися, гей живі сарнята» [7, с. 73]).

---

¹ Див. також стор. 121–122; 139; 244.

Сексуалізація образу жінки покликана відобразити керівний вплив біовлади на неї, адже в основі її існування закладено дітонародження. І якщо у 18-му й 19-му століттях роль жінки залишалась лише в координатах виконання репродуктивних функцій, то у 20-му столітті відбувається переосмислення еротичної свободи жінки, вона – це не лише секс, утроба, клітор, зачаття й у підсумку народження нової людини, тобто знаряддя для продовження тяглості поколінь, це перейняття на себе відповідальності за свою долю, набуття нових смислів у своїй жіночій «діяльності», розрив з існуванням як власність чоловіка. Контроль біовлади насамперед полягає у забезпеченні цієї «історії» утримання цілісності суспільства, збереження соціальної функції сім'ї, яка виховує нового члена свого соціуму з діалектикою автономії поглядів й адаптації до ситуацій.

Поступовий історичний перехід від влади суверенної до влади біологічної пояснює, на думку М. Фуко, чому суспільство оточене сексуальними образами та дискурсами, а також, чому кожен окремий індивід почав розглядати свою ідентичність крізь призму сексу. У минулому влада досягалась через кровопролиття, ідентичність асоціювалась з кров'ю: людина ідентифікувала себе відповідно до свого родоводу, походження, шлюбного союзу, легітимності крові й т.п. [9, с. 124]. Тепер, в умовах біологічної влади, з владою, що діє через регулювання сексуальності, ми ідентифікуємо себе відповідно до наших сексуальних практик та бажань. Бажання стати матір'ю – це водночас й цитадель ідентичності протагоністи як жінки й одна з головних опор патріархального панування. В уявленні Фуко, сім'я – це інституція із верховною владою суверена, вона є соціальним атомом у структурі дисциплінарного суспільства. Такою (традиційною) вона була у 17–19 ст., у 20-му ж змінюється вектор панівного контролю в межах моногамно-патріархальної сім'ї – він зміщується у площину батьківської влади на протигагу патріархальному пануванню. Матері та дружини відіграють суттєву роль у сімейній владі, так само як і батьки та чоловіки [15, с. 86]. Але модерна сім'я – це все одно сплав як кровного альянсу, так і розгортання сексуальності, вона – інститут як суверенної влади, так і біовлади [15, с. 87].

Індивідуальні задоволення потреб так чи інакше мають створювати гармонію з універсальним задоволенням. Якщо цього не відбувається, в дію вступають репресивні, дисциплінарні заходи перевиховання такого індивіда. Іншими словами, Петро втрачає свій статус водночас й суверена, й «нормального» суб'єкта конвенції, тому Петриха звертається до дисциплінарного агента (громадського суду), який би мав прийняти (проміжне, попереднє, фінальне) рішення щодо їхніх фаміліальних стосунків.

Суд не виносить якоїсь однозначної ухвали, натомість зауважує, що жінка ще досить молода й зможе знайти собі партнера для спарювання й продовження роду. Це можна пояснити тим, що шлюб традиційно розглядався як завоювання, пов'язане з кровопролиттям (розривом дівочої пліви), і громада визнавала цей союз лише тоді, коли «бачила» кров жінки. Дозволимо собі припустити, що такого не відбулося у сім'ї Петра. І знову ж таки, нагадаємо про потребу дітородіння для жінки, що може розглядатися поряд із добровільним бажанням як соціальний примус. Паралельно з цим зовсім протилежно коїться у Петра, тіло якого стало йому ворогом, причиною втрати довіри й місцем особливої вразливості. Він міг би зачати, за Платоном [6, с. 79], чесноти й розумні помисли. Але його тіло й розум стали одним організмом, що агонізує, організмом, який когнітивно й емоційно спаралізований через втрату певності у безпечності світу, який він захищав ціною свого життя й отримав каліцтво.

Якщо знову повернутись до розпачливих слів протагоністки на адресу Петра: «...аби-с знала, що тобі світ зав'язую, бо мене дохторі, вибачте, збавили, то я тобі це нарозумне кажу!» [7, с. 73], в них ми віднаходимо звинувачення в інтерсуб'єктивній безвідповідальності Петрихи щодо інакшости чоловіка, за Левінасом. Ця відповідальність полягає насамперед у тому, щоб не порушувати й не знищувати («вбивати») іншого в його інакшости, тобто не зводити іншого до обличчя, а натомість визнавати, поважати й справедливо ставитися до нього в його інакшости. Коли ми дивимося на іншого і бачимо очі, ніс, лоб, підборіддя і так далі, все, що можна описати («...як тобі ноги рубали, то тебе, вибачте, так шкрабнули, що ти вже дедем не будеш» [7, с. 73]), тоді ми розглядаємо іншого лише як об'єкт. А це якраз і є формою неповаги, а отже, формою насильства. Насправді обличчя, на думку Еммануеля Левінаса, є нічим іншим, як мовленням; і моя етична відповідальність за іншого – це відповідальність за метафізичні скликання мови. Під час судового розгляду чоловік відсутній, дружина дає йому фізіологічну характеристику, що позбавляє його в потребі засвідчити цей стан. Його апіорі вже зарековано в категорію інваліда, та що важливіше – його репрезентовано як ошуканця, тому навіть якби він був присутній на слуханні, слова його насамперед сприймалися як мовлення обвинувачуваного.

Петриха далі говорить: «А я дурна собі гадаю: хоть він інваліда, то зато діти, як колісе, розкотються горами та полонинами.

– Не смійтеся, судці та й газди файні, бо я свій встид вже загубила з тим клеветником брехливим» [7, с. 73]. Тобто тут вона окреслює своє ставлення до чоловіка, до якого в неї вже відсутня повага й відповідальність. Також нашу увагу привертає звертання протагоністки («Не смійтеся, судці та й газди файні»), в якому відображено групи, що представляють економічний класовий апарат й правовий. Е. Левінас пише: «По-

вага – це стосунки між рівними. Справедливість передбачає цю початкову рівність. Любов за своєю суттю встановлюється між нерівними й живе з нерівності» [12, с. 43-44]. Але при цьому на порядку денному все ще залишається питання (яке порушив ще свого часу Платон) про функціонування індивіда в соціумі, узгодження його ідей з ідеями поліса. Гармонія зберігається, а справедливість встановлюється тоді, коли здійснено економічне й політичне залучення індивідів до ієрархічної системи праці. У випадку Петрихи не зрозуміло (у тексті інформація відсутня), чи працює вона на рівні з іншими, чи живе з доходів чоловіка, який хоч і не багатий («він мені свої лази показує»), проте, мабуть, й не наймит. Рано чи пізно мусить виникнути матеріально-грошовий диктат. За відсутності можливості народити дитину і тим самим привести у світ нового члена соціуму, нівелюється визнання одне одного як рівних, загострюється відчуття втрати людської гідності, усуваються перспективи начебто стабільного майбутнього. Отож, зі зникненням паритету (рівності), порушується порядок справедливості, втрачається актуальність відповідальності за ближнього навіть і за саму його відповідальність.

У тексті не представлені слова Петра, він не німий, але ніхто його нічого не запитує, не цікавиться, не намагаються збагнути, натомість сприймають (можливо, ними ж нав'язану йому) конформність стосовно способу його поведінки (покірність, ілюстрацією чого є фінал новелі, де Петро сидить під хатою в очікуванні дружини після її гуляння в корчмі з іншими парубками). Водночас участі у розв'язанні суперечки, як зауважує Лариса Горболіс [2, с. 301], він не бере, він надто травмований жахами війни, які спричинили його калікою, а тепер ще й привселюдно його принижено. За термінологією М. Фуко, Петро, попри те, що залишається «соціальним тілом», є також представником «покірного тіла». «Покірне» – не стільки тому, що зносить ці публічні приниження, а насамперед тому, що свого часу воно було об'єктом дисциплінарних практик, піддано точному і прорахованому тренуванню (зокрема, військовій муштрі безпосередньо під час війни). Результатом проходження цього режиму є те, що він як суб'єкт є ефективним, бо вкладена в його тіло «істина», покликана підвищити його корисність, зробити прорахованим, зрозумілим і слухняним (він виконав покладений на нього військовий обов'язок ціною втрати репродуктивних функцій).

Відсутність власного голосу Петра дозволяє голосу дружини покласти провину саме на нього. Взагалі його присутність в дієгезисі відбувається через голос, мову й мовлення Петрихи. Водночас мова, яка передусе мовленню, за Жаком Лаканом, продукує відсутність, а не присутність: «Я ідентифікую себе у мові, але лише втрачаючи себе в ній як об'єкт» [11, с. 64]. Психоаналітик акцентує, що голос, який говорить, є агентом символічної кастрації. Тієї миті, коли суб'єкт вступає в мову, він зазнає і

феноменального «згасання». Через це фізична присутність Петра, його художній образ, оголошений дружиною, стає об'єктом процесуального розгляду.

Те, що йому відтяли нижні кінцівки, свідчить про важке поранення, що загрожувало його життю. Навряд чи він був при тямі, коли лікарі відрізали їх, а отже, боротьба між медичною владою і суб'єктивним опором за контроль над тілом відбувалася на полі бою серед інших понівечених й паралізованих тіл. Очевидно, що відгомін цієї події триватиме довго, оскільки соціальне існування Петра як особистості й корисної, з погляду функціональної діяльності, одиниці буде тісно переплетене з відчуттям дискомфорту у своїй тілесності.

Громадський суд, як одна із форм інституційної влади у творі, не береться розв'язати ілюстрований сімейний конфлікт на прохання жінки («ми вас не вінчали та й не біруємо розлучати... село велике»), утім за Фуко [10, с. 223], відносини влади, як способу, в який певні дії можуть структурувати поле інших можливих дій з урахуванням системи диференціацій (власне делегування обов'язку розрішення шлюбної справи через відсутність компетенцій), типи цілей (проміжне збереження статусу дружини інваліда), засобів реалізації владних відносин, форм інституалізації (власне звернення до органу, що має якийсь регуляторно-дорадчий характер) й ступенів раціоналізації (про це скажемо одразу ж з нового речення), проявлено. Умовою виживання й розвитку держави мусить бути щастя її населення, воно (щастя) підпорядковане дисципліні праці, яка своєю чергою має бути продуктивною й зреалізовуватись у прибуток як нагороди за зайнятість. Паралельно з цим населення має також бути дисциплінованим щодо моногамного відтворення собі подібних. Тому хоч Петриха й наголошує, що «А я дурна собі гадаю: хоть він інваліда, то зато діти, як колісе, розкотютси горами та полонинами» [7, с. 73] тим самим засвідчуючи свій намір й погодженість із потвердженим догматом, але вона також сигналізує про свою нерозумність, натомість свавільність, бо її наміри мати дітей з Петром неузгоджені із дійсністю, в якій він перебуває «каліцуном».

Загадкою залишається мовчання Петра, якому не надано голосу в дієгезисі тексту, але задекларованого цим як «слухняне тіло», яке понівечила війна, тому воно ще й візуально впольоване на суді й проіндексоване (завдяки Петрисі), як знеславлене. Можна погодитись із Ларисою Горболіс [2, с. 299], що він «виговорився» всім своїм тілом на війні. В абсолют винесена його інвалідність, візуальна стигма, яка є індикатором самого тіла й нагадуванням про неспроможність отримувати економічну й психологічну насолоду. Тобто його інвалідність є підставою для соціального гноблення, що з одного боку виглядає абсурдно, бо втрату кінцівок Петро одержав внаслідок війни, яка є соціально породженим яви-

щем. Йдеться не стільки про те, що його післявоєнне життя спустошене через відсутність задоволення генітальної сексуальності, а про те, що він став об'єктом загального насміху. У певному сенсі, сміх стає найбільшим страхом, що паралізує його і кінетично, й вербально.

Фізіологічний біль, який він, як тіло, спізнав (відчув) в мент отримання поранення й інтенціонально переживає після операції, транспонує його в новий соціальний клас інваліда, надаючи при цьому йому певні об'єктивно зумовлені й визначені диспозиції («габітус» за П'єром Бурдьє), творить нову для нього соціальну дійсність на підставі наслідків його досвіду, де він – і її продукт й каталізатор. Інакше кажучи, його біль має також й соціальні імплікації [14, с. 602]. А перманентна фізична вада змушує самоусунути його тіло, як візуальне вираження його неповносправного Его, із візуального поля інших суб'єктів, його «списано». Кевін Паттерсон й Білл Г'юз номінують такий модус співіснування «зникненням» (“dys-appearance”), адже воно не є внутрішньотілесним явищем на кшталт болі, а власне міжкорпоральним. Через це в тексті відсутній голос Петра, його співучасть у вирішенні практичного, морального, естетичного питання. Своєю набутою вадою Петро валідує втрату права на участь у партнерських відносинах, суспільну легітимізацію. Петриха озвучує про ймовірність появи позашлюбних дітей і не гарантує, що ці «дитячі» тіла не здійснять спроб тотального усунення скаліченого тіла Петра, скинуть до підніжжя соціальної піраміди: «Коли ви так судите, то аби-сте були зобашні, як копилюки відтак того каліцуна в бердо скинут та й село зосоружут» [7, с. 74].

Цікавим, на нашу думку, була б ситуація, коли Петро мав би кінцівки й пеніс, але при цім залишався безплідним. Скільки часу необхідно було, щоб дискурсивне знання про це стало доступним усім і які були б наслідки, адже як справедливо зауважує Шеллі Тремейн [16, с. 6], у розумінні Фуко влада (тобто її здійснення) постійно продукує знання, а знання постійно призводить до проявів влади.

Отож, втрата нижньої частини тіла Петра, як наслідок медичного втручання задля збереження життя, об'єктивує його як інваліда, натомість суб'єктивує його стерильним.

Утім усі ці знання не допомагають зрозуміти, чому Петриха таки погодилась на шлюб з ним, невідомо, чи це була обіцянка дана перед мобілізацією Петра до війська, чи з поваги до його мужності. Іванна Олещук вважає [5, с. 95], що жінка переслідувала ціль створити повноцінну сім'ю через можливість народити дітей, але коли усвідомила про марність сподівань у зв'язку із ланцюгом фізичних й фізіологічних подій, що призвели до втрати такої можливості чоловічим організмом, вона вдається до публічної агресії й булінгу. Тетяна Бикова розглядає цю ситуацію крізь призму мотиву гуцульської любові як вияву чоловічого

та жіночого бажання до співіснування. Петриха проєктує себе в партнері, щоб через нього реалізуватись у материнстві, але без кохання до останнього [1, с. 284-285]. При цьому вона намагається поєднати моральні суперечності, що борються всередині неї; через цей внутрішній тиск вона й «юшиться, немов львиця». Для Петра шлюб – це була спроба хоча б якось відновити візію того світу, який він знав до війни [2, с. 298-299], тобто самоствердити свою втрачену маскуліність у сімейному побуті на кшталт того, що він довів під час війни. Найімовірніше Петро банально помилився зі своїм вибором, бо він для дружини не став ні другом, ні старшим братом, ні добрим слухачем. Це його власна мінідрама маскуліності, яка пов'язана зі складними відносинами між чоловічим і жіночим тілом, чоловічими чеснотами, світом чоловічих прагнень й жіночим началом, яке бере гору над чоловічими цінностями. У суді жодним словом не згадується якийсь позитивний складник їхнього співжиття.

З позиції сьогодення, де фокус соціальної уваги зведений до питань інклюзії, набуті травми на справжньому полі бою не викликають почуттів вдячності, не імплікують ціну перемозі (навіть проміжній), не є доказом повнозначності. Проблема людей з інвалідністю перебуває поза пулом питань громади. Закономірно, що потреба у коїтусі є нездійснено-незавершеним проєктом для Петра, за фасадом скаліченої мужності заховано соматичне обличчя сорому за своє теперішнє існування. Загострення цієї вимушеної безпорадності відбувається через громадське видовище, що його зорганізовує Петриха у суді, а потім у корчмі. Заціпенілий у спокої сорому, Петро покійно очікує на повернення дружини з гулянки на лаві під хатою, наче мати чекає на свою блудливу дитину.

Ситуація, описана у новелі Марка Черемшини, в дечому перегукується із фабулою роману Девіда Герберта Лоуренса «Коханець леді Чатерлей». Обидва чоловічі суб'єкти повертаються після війни каліками й імпотентами, при звичаються до мирного життя. Кліфорд Чатерлей паралізований нижче пояса. Цей параліч є символом глибшого духовного паралічу. Спочатку він прагне успіху як автор оповідань, якими захоплюється вузьке коло читачів. Потім він переймається своїми вугільними шахтами, які виснажені, але можуть бути реанімовані за допомогою нових технологій. Він не лише обирає таку галузь замість літератури, але й починає цінувати її силу, свою владу над шахтарями. Воля до влади поглинає його і призводить до відчуження його дружини Коні. З одного боку, він дає їй зрозуміти, що хотів би мати спадкоємця, тим самим неявно санкціонуючи її зраду; з іншого боку, місис Болтон, медсестра, яка доглядає за його тілом і схвалює його управлінські амбіції, стає його довіреною особою й значною мірою замінює йому дружину. У новелі Марка Черемшини зраду явно-славно дає громадськість села, Петро вимушений прийняти такий реквестив. Акцент зміщено на право повноцінного життя молоді самиці, а її самцю залишається скніти в потоці повсякденності.

Ми спробували раціоналізувати поведінкові механізми жіночого протагоніста твору й чоловічого, вплутаних у боротьбу за контроль над істинним у їхній природі й суспільстві. Акцент зроблено на відверту розповідь про рану і травму, що супроводжує вигляд тіла на протигагу більш традиційній манері репрезентації воєнних поранень, і наслідки наявності такої травми. Обидва персонажі, по суті, ірраціональні живі істоти, які неусвідомлено псують життя одне одному, кому завдано більшої психічної шкоди – невідомо. Соціальне оточення, в якому вони перебувають, також має певні розумові відхилення, оскільки дозволяє представнику однієї сторони посвататись, а представнику іншої – пристати на пропозицію. Це суперечить як інтенціям творення моногамно-патріархальної сім'ї, так й легітимного задоволення біологічних індивідуальних потреб. Паралельно з цим у творі проілюстровано медичні, адміністративні й правові практики, які сприяли патологізації та нагляду за людьми з інвалідністю.

Жіноче тіло у творі стає предметом еротичного огляду-захвату. Натомість чоловіче тіло, жорстоко й садистськи покаране (скалічене) війною, закономірно непривабливе, має втрату здатності до мобільності – отже, й здатності повноцінно діяти. Чоловіки покладаються на свої ноги через їхню спритність і силу в небезпечних для життя ситуаціях; втрата нижніх кінцівок буквально позбавляє їх сили, символічно – їх фалічної сили.

Література

1. Бикова Т.В. Гуцульщина як текст в українській літературі першої третини ХХ століття: дис. ... д-ра філол. наук.: 10.01.01. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2016. 446 с.
2. Горболіс Л.М. «Формат» тіла і неможливість його реалізації в новелі «Інвалідка» Марка Черемшнина. *Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово*. 2022. № 17(65). С. 293-303. DOI: [https://doi.org/10.31471/2304-7402-2022-17\(65\)-293-303](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2022-17(65)-293-303)
3. Лоуренс Д.Г. Коханець леді Чатерлей / Пер. з англ. Соломія Павличко. Київ: Основи, 1999. 462 с.
4. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття / Пер. з фр. О. Йосипенко, С. Йосипенка. Київ: Український Центр духовної культури, 2001. 552 с.
5. Олещук І. Людина і світ у слові Марка Черемшнина: монографія / Іванна Олещук. Чернівці: Друк Арт, 2019. 184 с.
6. Платон. Бенкет / перекл. з давньогрецької і коментарі Уляна Головач, вступна стаття Джованні Реале. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2005. xliv + 178 с.
7. Черемшина М. Інвалідка. *Український декамерон* / Упоряд. Р. Піхманець. Київ: Фірма «Довіра», 1993. С. 72-74.

8. Butler J. *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. Routledge, 2011. 256 p.
9. Foucault M. *The History of Sexuality. Volume I: An Introduction*. Translated from the French by Robert Hurley. New York: Panteon Books, 1978. 168 p. URL: https://monoskop.org/images/archive/4/40/20170207141717%21Foucault_Michel_The_History_of_Sexuality_1_An_Introduction.pdf
10. Foucault M. *The Subject and Power. Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics* by Hubert L. Dreyfus, Paul Rabinow. University of Chicago Press; 2nd edition, 1983. Pp. 208-226. URL: <https://doctoradohumanidades.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/04/dreyfus-michel-foucault-beyond-structuralism-and-hermeneutics.pdf>
11. Lacan J. *The Function and Field of Speech and Language in Psychoanalysis. Écrits: A selection* / translated by Alan Sheridan with a foreword by Malcolm Bowie. Routledge, 2001. Pp. 23-86.
12. Levinas E. *Collected Philosophical Papers*. Translated by Alphonso Lingis. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1987. 186 p. URL: https://monoskop.org/images/0/08/Levinas_Emanuel_Collected_Philosophical_Papers_1987.pdf
13. McNay L. *Foucault and Feminism: Power, Gender and the Self*. Cambridge: Polity Press, 1992. 217 p.
14. Paterson K., Hughes B. *Disability Studies and Phenomenology: The Carnal Politics of Everyday Life, Disability & Society*. 1999. Vol. 14, Iss. 5, Pp. 597–610. DOI: 10.1080/09687599925966
15. Taylor Chl. *The Routledge Guidebook to Foucault's The History of Sexuality*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. 261 p.
16. Tremain Sh. L. *Foucault and the Government of Disability*. University of Michigan Press, 2005. 440 p. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.3998/mpub.8265343>

**SOCIAL AND VERBAL ACCOUNTS OF «CORPOREALITY»
IN THE SHORT STORY «INVALIDKA» (A WIFE OF A DISABLED
PERSON) BY MARKO CHEREMSHYNA**

Eugene Lepokhin

*Kolomyia Educational and Scientific Institute Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University; 76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka St., 57;
e-mail: eugene.lepokhin@pnu.edu.ua*

***Aim.** The paper examines the features of femininity's triumph and masculinity's crisis representation based on the short story «Invalidka» («A Wife of a Disabled Person») by Marko Cheremshyna. The behavioural patterns of*

---

*a male subject with a disability have been pointed out. There is an attempt to clarify them in the manner employed in the paper Interpretive Paradoxes of Textual Openness: Narratological, Psychoanalytic, and Feminist Dissection of the Short Story “The Sinner” by Les Martovych. **Research methods.** The study employs a system of structural and phenomenological methods, which is determined by the specific nature of the study itself. **Results.** Both characters of the short story are in essence irrational living beings that involuntarily envenom each other’s lives, yet who sustains the greater mental anguish is unknown. The social environment they inhabit appears to be mentally deranged as well, since it permits a member of one party to woo the other, and a member of the other to accept the proposal. This violates both the intentions of creating a monogamous patriarchal family and the legitimate satisfaction of individual bodily needs. Additionally, the short story provides an account of the medical, administrative, and legal practices that contributed to the pathologization and surveillance of people with disabilities.*

Keywords: *body, corporality, sexuality, Foucault, biopolitics, Cheremshyna.*